

Lunds universitet
Språk- och litteraturcentrum
Nordiska språk
Krisztina Balogh

SVEK 12
Kandidatuppsats
VT 2010

L2-inlärnarnas attityder och mål

En undersökning om elever som läser svenska för invandrare

Handledare: Marit Julien

Innehåll

1. INLEDNING	2
1.1. SYFTE	2
2. BAKGRUND	3
2.1. DEN SOCIALA KONTEXTEN	3
2.1.1. <i>Sociolingvistiska faktorer</i>	4
2.2. ATTITYD OCH MOTIVATION	7
2.3. SFI OCH STUDIERESULTAT	9
2.3.1. <i>Utbildningsbakgrund</i>	10
2.3.2. <i>Studieresultat</i>	10
3. METOD OCH MATERIAL	12
3.1. INFORMANTER	12
3.2. METOD	13
3.3. VALIDITET OCH AVGRÄNSNINGAR	14
4. ANALYS	15
4.1. GRUPP 1	16
4.1.1. <i>Kvinnor</i>	16
4.1.2. <i>Män</i>	19
4.2. GRUPP 2	21
4.2.1. <i>Kvinnor</i>	21
4.2.2. <i>Män</i>	24
4.3. ÖVERGRIPANDE ANALYS	28
5. AVSLUTNING	31
5.1. SLUTSATSER	31
5.2. AVSLUTANDE DISKUSSION	33
5.3. FÖRSLAG PÅ VIDARE FORSKNING	34
LITTERATUR	35
BILAGA	37

1. Inledning

Det debatteras mycket om svenskundervisningen för invandrare, sfi. 2008 presenterade regeringen ett antal förslag som skulle skärpa kraven på invandrarnas svenskstudier. Det skulle innebära en begränsning av studietiden till maximum tre år och införandet av examensprov på alla studievägar. Bakgrunden till förslaget var att 60 % av sfi-eleverna inte nådde kunskapsmålen. Experter på området (t.ex. Inger Lindberg, professor i svenska som andraspråk) befarade att elever med kort utbildningsbakgrund skulle drabbas ytterligare (SvD 19 februari 2008). Nu, två år efter förslaget, är de nya reglerna redan gällande. Skolverkets rekommendation för hur lång tid studierna får ta är 525 timmar som motsvarar ca ett års studier och många kommuner följer den här riktlinjen.

I artikeln *Sfi, ständigt denna sfi! Ett evigt misslyckande! – myt eller sanning?* skriver en rad sfi-rektorer att en av orsakerna till att ett stort antal elever hoppar av sfi är att deras motivation brister (Håkansson, Linder, Jonsson 2007). Motivation är en av de många faktorerna som påverkar språkinläringen, frågan är till vilken grad.

1.1. Syfte

Syftet med undersökningen är att se vilka attityder vuxna som läser svenska som andraspråk har till sin svenskinläring. Jag undrar vilka krav inlärarna ställer på sig själva samt hur de har tänkt sig att använda svenskan. Kan de redovisa motiv för sin egen inläring?

Jag vill se om det går att visa en koppling mellan motivation och studieresultat och om dessa har samband med utbildningsbakgrund. Eller är utbildningsbakgrund en avgörande faktor för lyckat studieresultat? Om det är så då kan man undra om skärpningen av kraven bidrar till att hindra lågutbildade från att genomföra sina sfi-studier och att de tappar motivationen för att kraven är orimligt höga för dem och inte för att de saknar motivation från början.

2. Bakgrund

2.1. Den sociala kontexten

Arbetet är delvis inspirerat av Mångkulturellt Centrums¹ antologi *En "bra" svenska? – Om språk kultur och makt*. I antologin beskrivs samhällets krav på invandrarens svenskinläring (Sjögren 1996: 19-40). Att gå på sfi kan ibland vara ett krav från sociala myndigheter och arbetsförmedling. Sfi är en viktig del av integrationspolitiken och ingår i arbetsmarknadspolitiken; traditionellt ingår medborgarfostran i sfi (Carlson 2003).

Många delar uppfattningen att bra språkkunskaper är det viktigaste som krävs för att komma in i samhället, trots att goda språkkunskaper är långtifrån tillräckligt för att bli accepterad (Sjögren 2000). Undersökningar visar att de flesta invandrare har höga krav på sig själva och vill lära sig så god svenska som möjligt. Det krävs dock en väl utvecklad kommunikationskod som inte är rent språkligt för att bli accepterad. Många invandrare saknar dessa koder även när de lärt sig behärska språket (a.a. 2000). I samhället finns stigande kompetenskrav som försvårar integrationen för invandrare, främst lågutbildade (Lundh & Ohlsson 1999: 168-172). Den som inte vill studera vidare kan lätt beskrivas som en avvikare som inte förstår att uppskatta vad studierna kan ge. Skolan ses som en institution som omvandlar människor till dugliga medborgare (Carlson 2003).

Jag tänker betrakta språket ur ett maktperspektiv (Hultman 1990: 45-57, Svensson 1997: 127-134), och som ett samhällsfenomen och se "bra" svenska som en tankefigur (Runfors & Sjögren 1996: 7-13) som får funktionen att utesluta grupper ur samhället. Om man utgår ifrån att språkinläring är inte bara en färdighet utan även ett tanke- och handlingssätt då blir frågan om insocialisering i det svenska samhället och kultur avgörande. Flyktingar har kanske mer begränsade möjligheter att "komma in" i samhället än övriga invandrare och det kan påverka deras framgång inom sfi. Samtidigt som invandrare utesluts finns det en stor tolerans för inhemska språkavvikelser (Sjögren 1996: 19-40). Jag vill utifrån teorin se hur stark

---

¹ Mångkulturellt Centrum i Botkyrka är en kommunal stiftelse som bedriver forskning kring migration och kulturell mångfald.

uppfattningen om språket som inträdesport till samhället är bland våra informanter och hur det kan kopplas till vad som motiverar dem.

2.1.1. Sociolingvistiska faktorer

En av de sociolingvistiska faktorerna i min undersökning är inlärnarnas *utbildningsbakgrund* som representerar en variabel inom den s.k. socio-ekonomiska status som i sin tur har påverkan på andraspråksinläringen. Flera studier visar att skolframgång har samband med klasstillhörighet (t.ex. Burstall 1975) fast enligt Ellis (1994) är det inte individens klasstillhörighet i sig som påverkar L2-inläringen, utan utbildningsbakgrunden i samspel med erfarenheter och traditioner man har med sig som kan ha influens på individens attityder till målspråket och dess talare.

Det finns flera kända teorier som försöker förklara den sociala kontextens påverkan, som t.ex. Schumanns ackulturationsmodell (Schumann 1978). Schumanns teori uppräknar ett antal faktorer som påverkar social – och psykologisk distans. Den sociala distansen opererar på gruppnivå och har en avgörande roll medan den psykologiska finns hos individen. (Se tabell 2.1 nedan). Ju större distans till målspråket, desto mindre möjlighet till framgångsrik inläring.

Tabell 2.1. Schumanns modell

Social distans (gruppnivå)	Psykologisk distans (individnivå)
1. Socialt dominansmönster	1. Språkchock
2. Integrationsmönster	2. Kulturchock
3. Slutenhet och autonomi	3. Motivation
4. Sammanhållning	4. Egopermeabilitet
5. Storlek	
6. Kulturell överensstämmelse	
7. Attityder	
8. Planerad vistelsetid	

Det är den sociala distansen som är avgörande för inläringen, den psykologiska har bara en sekundär roll. Nedan kommer en kort förklaring till faktorerna som påverkar social distans enligt Schumann:

- Det sociala dominansmönstret visar det sociala maktförhållandet mellan L2-gruppen och målspråksgruppen. Om L2-gruppen är socialt underordnad (t.ex. politiskt, ekonomiskt eller kulturellt) den målspråkstalande gruppen så kan det verka negativt på andraspråksinläringen.
- Typen av integrationsmönster är beroende av L2-gruppens vilja till anpassning till målspråksgruppen. Om L2-gruppen väljer att bevara sitt språk, kultur och värderingar, blir den sociala distansen stor. Den motsatta situationen är assimilation, och medelvägen, när man anpassar sig till den nya kulturen men samtidigt behåller sin ursprungliga kulturella identitet, kallas *ackulturation*. Ackulturation ses som additivt integrationsmönster och ger en mycket varierande grad av social distans och inlärningsresultat.
- Slutenhet, sammanhållning och storlek har att göra med L2-gruppens möjligheter till att fungera på modersmålet (t.ex. tillgång till skolor, föreningar, affärer) eller att ha kontakter utanför den egna gruppen.
- Kulturell överensstämmelse och attityder handlar om hur pass L1-gruppen liknar L2 – gruppen kulturellt och hur positiva deras attityder är till varandra.
- Planerad vistelsetid – en del av flyktingarna har planer att flytta tillbaka, det påverkar inläringen negativt.
- Motivationen - enligt Schumann - hör till de sekundära, psykologiska faktorerna. Det är typen och graden av motivationen som är avgörande. Den psykologiska distansen är förstås också mycket varierande från individ till individ, som gör att det är svårt att förutsäga inlärningsframgången. Han betraktar dock ackulturation som en indirekt faktor vilken ska ses i kombination med mer direkta faktorer såsom möjlighet till interaktion med L1-talarna och därmed tillgång till språkligt inflöde.

Problemet med modellen är att det är svårt att mäta graden av social distans och att jämföra de olika faktorernas betydelse samt att attityder betraktas som en social faktor medan motivation som individuell och att dessa därför inte är relaterade till varandra.

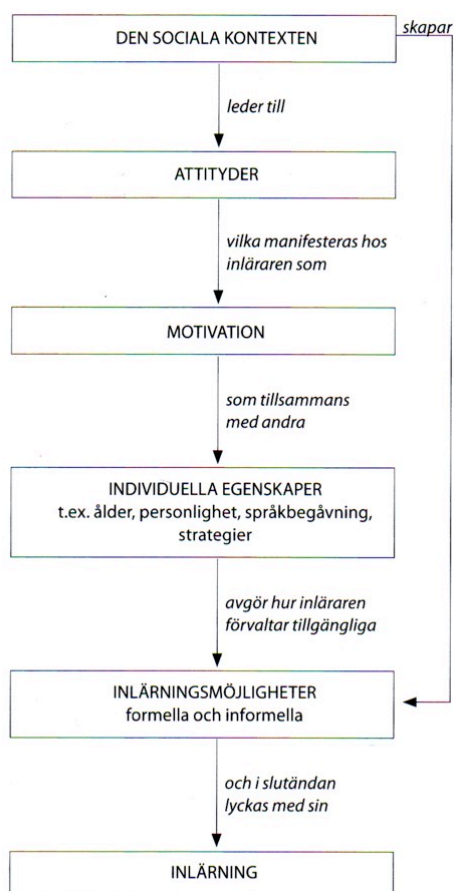
En annan faktor som påverkar L2-inläringen är etnisk- och språklig identitet. Här definieras etnicitet utifrån, på ett objektivt sätt, inte av själva gruppmedlemmarna. Den typen av forskning undersöker om hur L2- inläringen påverkas av en s.k. etnisk/kulturell avstånd, här kan man nämna Svanes undersökning i Norge 1988. Hans resultat bekräftade att det finns ett samband mellan etnisk/kulturell avstånd och andraspråksinläringen. Det är osäkert om att det

är det kulturella eller om det språkliga avståndet som är avgörande. Flera forskare menar att det lingvistiska avståndet har störst betydelse på inlärningshastighet och slutnivå (Abrahamsson 2009).

Det är också svårt att skilja den sociolingvistiska aspekten från den socialpsykologiska som tar upp inlärares attityder gentemot målspraksgruppen. På den mer subjektiva, socialpsykologiska nivån har man tittat på inlärares attityder gentemot målspraket och dess talare samt attityder mot den egna etniska gruppen. Positiva attityder mot målspraksgruppen främjar inläringen. Om man samtidigt har positiv attityd gentemot den egna gruppen är chanserna goda för att utveckla additiv tvåspråkighet, dvs en hög och balanserat tvåspråkighet. Om inlärares attityd är positiv gentemot målspraket men negativ mot den egna gruppen kan det leda till subtraktiv tvåspråkighet, förstaspraket blir lidande. Positiva attityder mot den egna gruppen och negativa mot målspraksgruppen resulterar i att förstaspraket permanentas och L2-inläringen begränsas (Lambert 1974).

Senare teorier betraktar den sociala kontexten som grund för inlärares attityder vilka visar sig hos individen som motivation. Det är motivationen tillsammans med andra faktorer som ansvarar för hur framgångsrik och snabb inläringen blir. Spolskys modell (1989), visar detta orsaksförhållande.

Figur 2.1: Spolskys modell

Inlärningsförutsättningar – och möjligheter är svåra att undersöka p.g.a. de olika faktorernas komplexitet och samverkan. Jag försöker hitta ett sätt att få fram sfi-elevs attityd och motivation. Jag kommer att kort redovisa tidigare forskning och teorier (t.ex. Gardner & Lambert 1959, 1972) och problematiken kring definitionen av själva begreppen *attityder* och *motivation* samt svårigheterna med att genomföra studierna och kunna dra mer allmängiltiga slutsatser.

2.2. Attityd och motivation

Gardner konstaterar att vad som gäller språkstudier i allmänhet är attityderna mer relevanta här än vid studier av andra ämnen:

Language courses are different from other curriculum topics. They require that the individual incorporates elements from another culture. As a consequence, reactions to the other culture become important considerations. (Gardner 1985:8)

Motivation kan definieras som inlärarens vilja och graden av ansträngning för att lära sig målspråket. *Attityder* är inlärarens värderingar och föreställningar om inte bara målspråket, dess talare och målspråkskulturen, utan även om den egna gruppen och om språkinläring i allmänhet. Så det är attityderna som påverkar motivationen och det är motivationen som har direkt påverkan på inläringen (se Spolskys modell, figur 2:1). Så enligt min hypotes borde informanternas attityder gentemot målspråket och målspråkgruppen visa sig i deras motivation och om hur framgångsrik deras inläring är.

Gardner beskriver två typer av motivation: den *integrativa* och den *instrumentella*:

Integrativ motivation är när inläraren strävar efter att integreras i målspråkskulturen, vill identifiera sig med målspråkstalarna, är intresserad av landets kultur och samhälle och vill bli socialt accepterad av målspråkgruppen.

Instrumentell motivation uppstår när inläraren inte har något intresse av identifikation med målspråkgruppen och kulturen men ser inläringen som ett verktyg för att uppnå vissa mål. Målen kan variera, det kan vara jobb eller studier men även andra praktiska funktioner.

Graden av motivation kan vara lika stark oavsett individens orientering. Både typer av motivation kan ha positiv effekt på inläringen men flera studier visar att den integrativa motivationen resulterar generellt i högre studieresultat. Det är förstås kontexten som avgör vilken av de två orienteringarna som är relevant för inläraren, till exempel i länder med di- eller poliglossi används olika språk för olika funktioner därmed blir den instrumentella motivationen utslagsgivande.

Problematiken med att studera motivation är att man inte kan ange orsaksriktningen.

Är det en hög motivation som leder till lyckad inläring, eller är de goda resultaten som ger en högre motivation, eller både och? När det är resultaten som påverkar attityderna gentemot målspråket, pratar man om *resultativ motivation*. Dock är det viktigt att notera att:

...while greater motivation and better attitudes lead to better learning, the converse is not in fact true: learning another group's language does not necessarily improve one's attitude to the group. (Spolsky 1989:153)

Enligt Gardners "socio-educational model" påverkas inlärarens motivation av två sorters attityder: den ena är den integrativa orienteringen (egentligen en samling av attityder relaterade till målspråksgruppen och till främmande språk i allmänhet), den andra är attityden till inläringssituationen, så som själva kursen och läraren. Motivation består av tre komponenter: attityderna gentemot andraspråksinläringen, önskan att lära sig språket och ansträngningen (effort) man gör för att lära sig. När inläraren verkligen är motiverad är alla komponenter involverade. Resultat kan påverka attityd, men det primära orsaksförhållandet är ändå det att lyckad inläring är ett resultat av attityder och motivation. (Gardner, Lalonde and Pierson: 1983)

Det är också svårt att avgöra hur inläringen påverkas. De affektiva faktorerna kan ha olika psykologiska och kognitiva konsekvenser, som t.ex. på vilket sätt inlärarna processar det språkliga inflödet. Här kan nämnas Krashens (1982) s.k. monitormodell, som beskriver att inlärarnas negativa attityder till målspråket, dess talare och språkinläring - som i sin tur leder till låg motivation - resulterar i en uppfällt affektiv filter som hindrar det språkliga inflödet och dess omvandling till faktiska intag. Man kan alltså inte bortse från att det är flera personliga och psykologiska faktorer som samverkar, så det blir problematiskt att vilken av dem som har störst betydelse för individens inläring.

2.3. Sfi och studieresultat

Sfi-undervisningen innehåller tre studievägar om vardera två kurser. Studieväg 1 består av kurs A och B, studieväg 2 består av kurs B och C och studieväg 3 består av kurs C och D. Studievägarna är utformade för att kunna möta individer med olika utbildningsbakgrund (antal utbildningsår i hemlandet) och studiemål. I sfi 1 deltar elever som är analfabeter eller bara har kort skolgång, i studieväg 3 har man oftast elever som har minst 12 års utbildning.

Enligt skolverkets statistik från läsåret 2007/08 deltog 74 000 elever i sfi, vilket är det högsta antalet någonsin. Av dem var 35 200 nybörjare. Skolverket delar in sfi-elever i tre kategorier:

Med flykting avses en person som efter att ha beviljats uppehållstillstånd mottagits i kommunen och som kommunen har rätt att erhålla ersättning för enligt statsbidragsbestämmelserna för mottagande av flyktingar i kommunen. Med tillståndssökande avses utländsk medborgare som sökt uppehållstillstånd för

bosättning i Sverige och som ännu inte erhållit beslut. Övriga invandrare är de som inte ingår i de första två kategorierna. (<http://www.skolverket.se/sb/d/1840/a/15784>)

Av samtliga elever var 22 900 (31 %) flyktingar, 800 (1 %) tillståndssökande och 50 300 (68 %) övriga invandrare. Sfi-elevernas medianålder var 32. Det vanligaste modersmålet bland eleverna var arabiska, 18 300 (25 %), därefter följer thailändska och somaliska (4300 personer vardera).

2.3.1. Utbildningsbakgrund

Utbildningsbakgrunden är mycket varierande. Uppgifterna baseras på antalet utbildningsår i hemlandet, vilket är ett grovt mått eftersom utbildning är olika i olika länder. Ungefär 60 % av eleverna har minst 10-årig utbildning sedan tidigare, 16 % har en utbildning mellan 7 -9 år och 24 % har 6 år eller kortare utbildning. Andelen med kort utbildning har ökat med 2 procent jämfört med förra läsåret (dvs. 2006/07).

Utbildningsbakgrunden varierar också mellan elever med olika modersmål. Till exempel 88 % av eleverna med polska som modersmål hade 10 år eller längre utbildning och endast 17 % av somaliska elever hade minst 10-årig utbildning.

2.3.2. Studieresultat

För att kunna bedöma resultaten ska man följa en grupp elever som börjat under samma tidsperiod. Studietiden kan variera mycket, så uppföljningen kan ta relativt lång tid. Varje kurs kan avgöra den avslutande kursen. Tabell 2:3 visar studieresultat för sfi-elever två år efter startåret:

Tabell 2.3: Studieresultat två år efter startåret för nybörjare läsåret 2003/04 – 2005/06

Läsår	Antal Nybörjare	Därav andel (%) som två år efter startåret			
		fått godkänt på kurs 3D	fått godkänt på någon lägre kurs	avbrutit utb./ studieuppehåll	fortsätter utb. nästa läsår ¹
2003/04	23330	32,7	30,3	34,0	3,0
2004/05	21615	32,8	29,1	34,9	3,1
2005/06	26145	32,5	30,6	34,1	2,7

¹ Eleven är inte registrerad för kursavslut eller avbrott/studieuppehåll och antas därmed fortsätta i sfi nästa läsår.

Av de eleverna som var nybörjare läsåret 2005/06 hade 63 % fått godkänt på någon kurs t.o.m. läsåret 2007/08, och 34 % hade avbrutit studierna.

Siffran i SvD:s artikel (60 % som inte får godkänt) verkar inte överensstämma med statistiken som jag tog fram från både Skolverket och Statistiska Centralbyrån. Skillnaden är väldigt stor, nästan 30 procentenheter. Tabellen är ändå missvisande. Det står inte hur många som verkligen genomfört sina studier, alltså fick betyg i sista kursen på deras respektive studieväg (utom studieväg 3). Då är det möjligt att antalet elever som inte genomför hela utbildningen är betydligt högre. Det var även svårt att få svar på antalet invandrare som deltog i sfi-undervisningen. Det står olika antal i olika tabeller, skillnaden är också markant. Jag fick reda på att i vissa fall kan de räkna en person flera gånger. Efter mycket efterforskning och samtal med CSB kunde jag redovisa här de korrekta siffrorna.

Det är en mycket hög andel studerande som avbrutit studierna. Jag har även tittat på statistik angående anledningen till avbrott och hittat följande i Statistiska centralbyråns databas:

Tabell 2.4: Anledningar till studieavbrott

Avbrott/studieuppehåll	Andel (%)
därav p.g.a.	
1. Annan utbildning	0,9
2. Studieuppehåll	0,9
3. Flyttat	1,5
4. Fått arbete	3,9
5. Sjukdom	1,0
6. Barnomsorg	1,8
7. Okänd anledning	17,5
TOTALT	27,5

Uppgifterna anser elever inskrivna i sfi läsåret 2007/2008.

Anledningen till studieavbrott är i flesta fall okänd. Det kan kanske förklaras med brist på motivation, frågan borde utredas.

I skrivande stund publicerade Skolverket ett nytt PM om studieresultaten i sfi (2010-04-28) så jag kan delge resultatet för läsåret 2008/09: 38 % slutförde sin kurs, ungefär 30 % avbröt sin kurs och 32 % antas fortsätta sin kurs nästa läsår.

Jag ville även undersöka sambandet mellan studieresultat och elevernas status, d.v.s. om de är flyktingar eller ej men Skolverket och SCB påstår att de inte har statistik om detta.

3. Metod och material

3.1. Informanter

Jag genomförde undersökningen i flera skolor för att få tillräckligt stort underlag och variation som behövdes för att ha jämt antal informanter per kategori.

- *Grupp 1* består av elever med kort utbildningsbakgrund (studieväg 1 & 2), som studerar på Lernia AB i Malmö och på min egen arbetsplats, NFU i Svedala.
- *Grupp 2* utgörs av elever med akademisk bakgrund som studerar studieväg 3 på Folkuniversitetet i Malmö.

Grupp 1 och 2 har 40 informanter vardera, hälften kvinnor, hälften män, och jag har även gjort en jämt uppdelning mellan flyktingar och övriga invandrare. Informanterna ska ha uppnått en viss språklig nivå för att kunna förstå frågorna och förmedla sina tankar.

Informanternas svar är numrerade i två serier för att jag ska kunna referera till dem i uppsatsen. Grupp 1 är 1:1 – 1:40 och Grupp 2 är numrerad 2:1 – 2:40. Den inbördes ordningen inom grupperna är följande: de första 20 i varje grupp är kvinnor, varav den första 10 är flyktingar och resten övriga invandrare. Mellan 21-40 finns männens svar, varav första hälften flyktingar, resten övriga invandrare.

Nedan kommer en beskrivning om informanternas utbildningsbakgrund och nationalitet:

Grupp 1

Kvinnornas utbildningsbakgrund är mycket varierande, de har mellan 0 upp till 12 års skolgång. Det är en viss skillnad mellan flyktingar och övriga invandrare: flyktingarna har i genomsnitt 5,4 års skolgång medan de övriga 9,2 år. Sex av flyktingarna kommer från Somalia, tre från Irak och en från Afghanistan. Av de övriga kommer en från Kina, en från Eritrea, en från Tunisien, två från Turkiet, en från Makedonien, en från Uganda, en från Irak,

en från Thailand och en från Albanien. Flyktingarnas grupp är mycket mer homogen vad som gäller nationalitet och deras skolgång är kortare.

De lägre utbildade männen tidigare utbildningsnivå är högre än kvinnornas i motsvarande grupp. Flyktingarna har i genomsnitt 7,9 års skolgång och de övriga 9,3 år. Hälften av de övriga invandrarna har 12 års utbildning, så man kan inte egentligen säga att de är särskilt lågutbildade. Flyktingarna – precis som hos kvinnorna – utgör en mycket mer homogen grupp: 7 kommer från Irak, en från Libanon, en från Afghanistan och en från Kosovo. De övriga kommer från Palestina, Irak, Somalia, Egypten, Makedonien, Bosnien, Storbritannien och tre från Libanon.

Grupp 2

I den här gruppen ingår högutbildade sfi - studerande som studerar studieväg 3, de flesta har minst 15 års utbildning från sina hemländer. Jag kan inte uppge ett genomsnitt p.g.a. att vissa informanter bara har skrivit ”ingenjör” eller ”bachelor” i stället för antal utbildningsår.

Kvinnorna i Grupp 2 kommer från följande länder: av flyktingarna kommer 3 från Iran, 3 från Irak, en kurdiska, en från Tanzania, en från Uganda och en från Kina. De övriga kommer från Kina, Chile, två från Mexiko, en från Filippinerna, en från Ukraina, två från Ghana, en från Kroatien och en från Colombia.

Männen i Grupp 2 (med undantag av en ung man som har 13 års utbildning) har mellan 15 - 20 års utbildning. Flyktingarna kommer från Argentina, Afghanistan, Armenien, Libanon, Nigeria, två från Irak och tre från Iran. De övriga är från Kina, Nepal, Egypten, Kamerun, Serbien, Chile, Indien, två från USA och en arabisktalande som inte uppgett nationalitet.

3.2. Metod

För att uppnå syftet gjorde jag en enkätundersökning genom att ställa både öppna frågor (fråga 1, 3 & eventuellt fråga 2) som informanterna besvarade fritt i skriven form och några slutna frågor (frågorna 2, 4 och 5). Jag ville undvika Gardner & Lamberts kritiserade metod

som byggdes på självrapportering där informanterna skulle ange på en skala hur mycket de instämmer i en mängd påståenden. Problemet med att svara på påståenden är att informanterna kan vara benägna att svara enligt vad de tror att det förväntas av dem och inte enligt deras egentliga uppfattning, samt att de blir styrda av att tänka på olika givna alternativ. Frågorna jag ställde var följande:

- 1. Varför studerar du svenska?
- 2. Klarar du dig i Sverige utan svenska?
- 3. Vad vill du använda svenskan till?
- 4. Pratar du svenska hemma?
- 5. Är du nöjd med sfi -undervisningen?

Slutligen uppgav informanterna studieväg, nationalitet, ålder, antal utbildningsår, kön och om de är flyktingar eller ej. Enkäterna var förstås anonyma.

Då frågan om en ”bra” svenska är relativ och nästan filosofisk har den inte ställts till informanterna. Istället genom att ställa andra frågor hoppades jag att komma fram till vad informanterna ansåg.

Vid analysen av källmaterialet använde jag mig av en kombination av kvalitativ och kvantitativ metod. Den kvalitativa aspekten bestod i att läsa och tolka källmaterialet utifrån de idéer som finns i litteraturen. Den kvantitativa delen av undersökningen bestod i en sammanställning av informanternas motiv till att lära sig svenska i olika svarskategorier och en statistisk översikt uppdelad på *utbildningsnivå* och *kön*, samt på *flyktingar/övriga invandrare* för att kunna undersöka de olika variablernas eventuella påverkan på informanternas attityder och motivation. Därefter görs kopplingar mellan tolkningar av informanternas formuleringar och tolkningen av statistiken. Jag ska även koppla mina resultat (d.v.s. informanternas mål och attityder) till de relevanta sociolingvistiska faktorerna.

3.3. Validitet och avgränsningar

Vid sorteringen av enkäterna stötte jag på vissa problem: det ena var att inte kunna dra en helt skarp gräns mellan låg- och högutbildade. Jag hade för få informanter från studieväg 1 så jag behövde få med några från studieväg 2 också. Anledningen till att det var svårt att genomföra

undersökningen på studieväg 1 är att där går en del elever som inte har någon skolgång alls eller de som behöver latiniseras och därför kunde de inte dela med sig sina tankar skriftligt. Å andra sidan fanns det informanter med 12 års skolbakgrund som teoretiskt kunde ingå både i studieväg 2 och 3, beroende på vad de uppgav som framtidsmål vid sfi- utbildningens början. De som hade planer för vidare studier fick gå studieväg 3 medan de som redan haft något yrke och skulle läsa sfi för att få möjlighet till att jobba hade hamnat i studieväg 2. Det finns dessutom olika indelningsprinciper i olika kommuner och skolor. Det gör att utbildningsmässigt är det mycket större spridning bland mina informanter i Grupp 1. I slutändan kunde jag ändå göra en bra avgränsning av grupperna som gör att resultaten kan betraktas som pålitliga.

Vad som gäller flyktingsstatus finns det också en del oklarheter. Det var informanterna själva som uppgav om de var flyktingar eller ej, enkäterna var anonyma så det fanns inget sätt att kontrollera uppgifterna. Jag upptäckte dock att främst de lågutbildade kvinnorna är omedvetna om att definitionen *flyktingar* anser personer som erhåller bidrag från kommunen. (Som är i för sig märkligt och döljer de verkliga orsaksförhållandena). De är oftast anhöriga till flyktingar och betraktar inte sig själva som flyktingar. Därför sorterade jag bort en del material men kan inte garantera att i vissa fall hamnade svaren i ”fel” grupp.

För att få en mer nyanserad bild hade det varit önskvärt att intervjua en del av informanterna som var representativa för de olika grupperna vars attityder skulle jämföras men jag var tvungen att avstå p.g.a. brist på utrymme.

Med tanke på att jag har ett begränsat statistiskt underlag är jag medveten om att ålder, etnicitet, individuella skillnader och förhållanden i hemlandet och lokalsamhället kan påverka resultatet. De utgör inte fokus för min undersökning, men kan nämnas i samband med analyserna.

4. Analys

I detta kapitel kommer jag att presentera analysen av enkäterna. Jag börjar med de lågutbildade informanterna (Grupp 1) och inom varje grupp tolkar jag först svaren enligt kön och gör en jämförelse mellan flyktingars och övriga invandrades svar i de frågorna där det är

relevant, och avslutar med en jämförelse mellan könen. Slutligen gör jag en övergripande analys där jag jämför de lågutbildade informanternas svar med de högutbildades.

Svaren på de öppna frågorna riktar in sig på motiv att lära sig svenska och språkets funktion i informantens liv. Efter genomläsning av enkäterna har jag delat in motiven i informanternas svar i 7 olika kategorier:

1. För att man bor i Sverige...(Hit räknas alla resonemang som går ut på att det är en plikt eller ett krav att lära sig svenska när man bor i Sverige.)
2. Kommunikation och integration
3. Arbete
4. Studera vidare (Hit räknar jag både fortsätta studier i svenska och andra studier)
5. Affär och bank
6. Vård och läkarbesök
7. För barnens skull... (Även kontakt med barnens skola)

4.1. Grupp 1

I Grupp 1 ingår informanter med kortare utbildningsbakgrund. De studerar både på studieväg 1 och 2. (Se avsnittet ”Informanter”).

4.1.2. Kvinnor

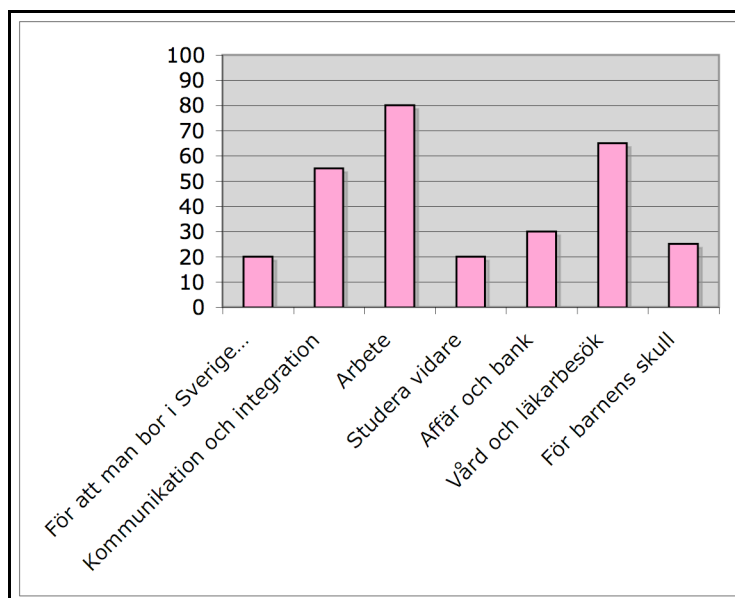
I Tabell 4.1 redovisas de lågutbildade kvinnornas svarsfördelning mellan de olika svarskategorierna, uppdelad mellan flyktingar och övriga invandrare:

Tabell 4.1: Svarskategorier hos lågutbildade kvinnor (%)

	flyktingar	övriga
1. För att man bor i Sverige...	10	30
2. Kommunikation och integration	50	60
3. Arbete	90	70
4. Studera vidare	30	10
5. Affär och bank	20	40
6. Vård och läkarbesök	70	60
7. För barnens skull	30	20

Diagrammet nedan visar samtliga kvinnors svarsfördelning i de olika svarskategorierna:

Diagram 4.1: Svarskategorier hos kvinnor i Grupp 1 (% av informanterna)

Som framgår i diagram 4.1 är den främsta orsaken för de lägre utbildade kvinnorna att lära sig svenska att kunna *arbete* (80 %). De tycker att för att få arbete i Sverige är det nödvändigt att kunna tala språket. ”Jag måste studera svenska för att jag vill jobba”(1:12). ”När jag kan inte svenska jag kan inte jobba...”(1:1). ”För att jag behöver svenska i Sverige för att få jobb”(1:9). Det är sannolikt och jag har själv uppgifter om att Arbetsförmedlingen kräver att invandrare ska ha betyg från sfi för att kunna registreras som arbetssökande, trots att det inte finns några bestämmelser som säger det. Det kan leda till att en del elever skaffar sig svartjobb i stället och hoppar av sfi.

Att söka *vård* kommer på andra plats (65 %), följd av kommunikation och integration (55 %). Många skriver att de vill använda språket till ”... att kunna gå till doktorn”(1:5) och ”... att kunna ringa ambulans”(1:7). ”Jag vill prata med vårdcentralen och med läkare”(1:14). Det kan vara besvärligt att behöva en utomstående tolks hjälp vid sådana besök i motsats till myndighetskontakter där behovet för att prata själv inte verkar vara lika stort.

Ordet *integration* förekommer inte specifikt i gruppens svar. Det kan bero på att informanterna i Grupp 1 har svårare att uttrycka sig och använda mer abstrakta begrepp. Det är inte heller många (endast 20 %) som nämner ”*för att man bor i Sverige...*” som anledning till sfi – studier. En annan förklaring är att de lägre utbildade kvinnornas motivation är mer av

den instrumentella typen. Bara en kvinna – den enda med 12 års utbildning – skriver: ”Jag vill kunna första vad dem säger på Tv. Jag vill kunna första vad som står i tidningar. Jag vill kunna var med i diskussioner med olika människor. Jag vill kunna klara mig själv och stå på egna fötter” (1:15). Det är främst behovet att kommunicera som utpekas: ” Jag vill pratar med varandra efter skolan”(1:14). ”Jag vill använda svenska till talar med andra och jobba” (1:2). ”... jag vill kuna prata svenska med min man och mina barn”(1:19). ”Jag vill pratar med gran” och ”Jag vill nya kompisar”(1:11).

Det är inte många som vill studera vidare och det är kanske inte så konstigt med tanke på att gruppen utgörs av personer med väldigt kort skolgång och studievana.

25 % av kvinnorna tar upp att de måste kunna prata svenska med sina barn och ”... för att jag har två barn de gå till skolan och hjälper läxorna” (1:12).

Tabell 4.2

Klarar du dig utan svenska? (%)	ja	Nej	kanske
Flyktingar	0	100	0
Övriga	0	80	20

Ingen tycker att man kan klara sig i Sverige utan svenska. Bara två av informanterna skriver: ”Ja, men det är mycket svårt” (1:19 och 1:20). Det visar samband med deras övertygelse om att språket är den enda vägen till jobb­möjligheter.

Tabell 4.3

Pratar du svenska hemma? (%)	ja	nej	ibland
Flyktingar	10	90	0
Övriga	40	30	30

Bara vid en fråga ser man betydande skillnad mellan flyktingars och övriga invandrades svar, och det handlar om huruvida man pratar svenska hemma eller ej. Hela 90 % av flyktingarna svarat nej på den frågan och bara 30 % av de övriga. Rätt många av kvinnorna inom kategorin övriga invandrare är gifta med svenskar och har därför möjlighet och motivation att praktisera språket hemma, samtidigt som de flesta av de lågutbildade flyktingkvinnorna saknar möjlighet till språkligt inflöde utanför skolan.

Det kan vara värt att nämna att en relativ hög andel inom gruppen (40 %) nämner specifikt att de vill lära sig språket för att kunna ta körkort. Alla dessa är muslimska kvinnor och jag kan bara spekulera om att denna möjlighet (som de saknade i sina hemländer) kan vara motiverande för dem.

4.1.3. Män

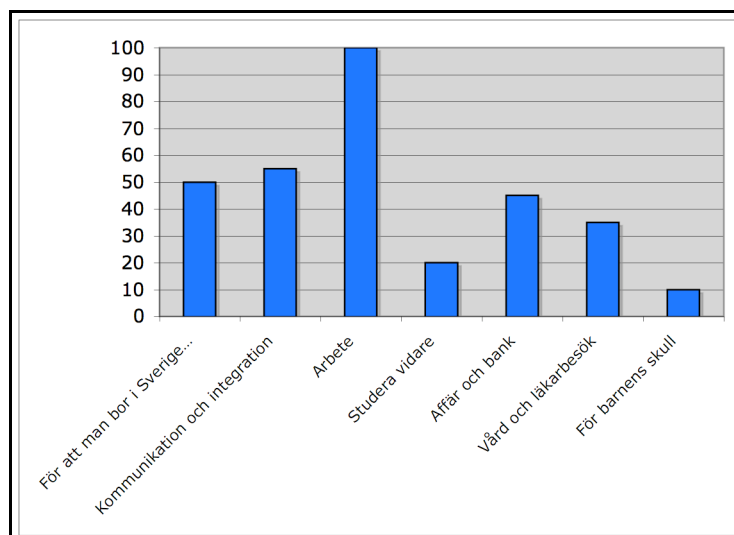
Tabell 4.4 visar svarsfördelningen mellan flyktingar och övriga invandrare:

Tabell 4.4: Svarskategorier hos lågutbildade män (%)

	flyktingar	övriga
1. För att man bor i Sverige...	70	30
2. Kommunikation och integration	50	60
3. Arbete	100	100
4. Studera vidare	20	20
5. Affär och bank	60	30
6. Vård och läkarbesök	60	10
7. För barnens skull	20	0

Diagram 4.2 presenterar sammanställningen av de lågutbildade männen svar:

Diagram 4.2: Svarskategorier hos män i Grupp 1. (% av informanterna)

Männen i Grupp 1 har ett hundra procentigt utfall på svarskategorin *arbete*. ”Jag måste använda svenskan för arbete”(1:22). ”Jag lär mig för att jobba” (1:33), ”... hjälp att lära mig

så mycket som möjligt för att kunna leta ett jobb” (1:35). Även de som redan har ett arbete känner att de måste lära sig språket. ”Jag måste prata med personal i jobb och förstår dem...” (1:31). En engelsman, som är en av de få som tycker att man kan klara sig utan svenska skriver: ”... jag har ett job redan men om jag vill ha ett nyt jobb, måste jag vet mer svenska.” (1:40).

Tabell 4.5

Klarar du dig utan svenska? (%)	ja	nej	kanske
Flyktingar	10	90	0
Övriga	20	80	0

Annars tycker 85 % av männen att man inte kan klara sig utan svenska i Sverige: ”Jag klarar inte mig utan svenska för att vi bor i Sverige måste man lära sig svenska. Om man kan inte svenska man kan inte jobba eller gå på sjukhus många saker man kan inte göra” (1:25), ”bara prata svenska i Sverige” (1:36).

Kommunikation och integration kommer på andra plats med 55 %. ”Jag vill integreras i sverige” (1:21, 1:23). ”Jag vill kunna leva och förstå det svenska samhället...” (1:28). ”Hur ska jag liv om jag kan inte svenska språk” (1:23). ”Jag måste studera för att jag behöver prata med folk” (1:24), ”Jag vill använda svenskan att pratar med mina vänner” (1:26), ”Jag vill använda den (svenskan) till att kunna prata med människor...” (1:33), ”Jag måste prata med folket det är bra med mig” (1:38).

Det är en intressant skillnad mellan kvinnors och männens formuleringar i Grupp 1. Nästan alla kvinnor uttrycker sig så att de *vill* lära sig när mannen använder *måste*. 50 % av männen resonerar utifrån att det är plikt eller krav att lära sig svenska i Sverige, andelen är 70 % hos flyktingar. Typiska formuleringar är: ”Jag måste studerar svenska” (1:23), ”För att vi bor i Sverige måste man lära sig svenska” (1:25), ”För att jag måste” (1:29). Vissa av flyktingarna skriver: ”För att få pengar” (1:27, 1:30). Förutsättningen för flyktingar för att få introduktionsbidrag är att gå på sfi.

Att använda språket till att *handla eller att gå till banken* samt till att få *vård* nämns av 60 % av flyktingarna och bara 30 % respektive 10 % av de övriga invandrarna: ”För att kunna gå till doktorn, för att kunna gå och handla” (1:27), ”Om man blir sjuk så kan man gå till vårdcentralen” (1:28), ” Ja behöver svenska ner ja gar bank köp sjukhus...” (1:32).

Bara två av flyktingarna nämner *barnen* som motiv för svenskstudier: ”... att hjälpa mina barn i framtiden” (1:25) och ”Jag måste förstå när barnen pratar med varandra” (1:28). Det kan förstås delvis bero på att det inte är alla som har barn.

Männen i Grupp i har lika låg svarsfrekvens (20 %) som kvinnorna när det gäller *vidare studier* och det är oftast oklart om de menar att studera något annat eller att fortsätta studera svenska . Bara två av dem med längst utbildning från hemlandet skriver mer konkret: ”Jag vill studerar många språk. Jag talar 3 språk. Jag vill jobbar immigration. (...) Jag vill bli bilmekaniker” (1:36), ”För att jag vill blir brandman, så jag måste blir mycket bra på svenska så jag kan ta kursen” (1:40).

Tabell 4.6

Pratar du svenska hemma? (%)	ja	nej	ibland
Flyktingar	20	80	0
Övriga	50	40	10

När det gäller svaret på frågan om att de pratar svenska hemma finns det - precis som hos kvinnorna - skillnad mellan flyktingar och övriga invandrare. 80 % av flyktingarna uppger att de inte talar svenska hemma mot 40 % av de övriga. ”

4.2. Grupp 2

I Grupp 2 ingår de högutbildade sfi – eleverna. Mer information finns i avsnittet ”Informerter”.

4.2.1. Kvinnor

Tabellen (4.7) nedan visar svarsfördelningen mellan flyktingar och övriga invandrare:

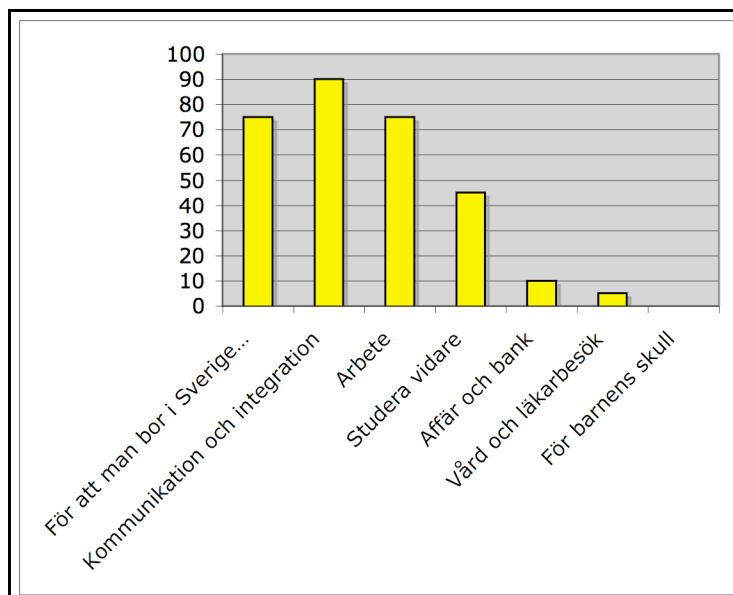
Tabell 4.7: Svarskategorier hos högutbildade kvinnor (%)

	flyktingar	övriga
1. För att man bor i Sverige...	60	90
2. Kommunikation och integration	80	100
3. Arbete	60	90
4. Studera vidare	60	30

5. Affär och bank	0	20
6. Vård och läkarbesök	0	10
7. För barnens skull	0	0

I diagram 4.3 återges samtliga kvinnors svarsfördelning i de olika svarskategorierna:

Diagram 4:3. Svarskategorier hos kvinnor i Grupp 2 (% av informanterna)

Kommunikation och integration är den viktigaste anledningen för de högtbildade kvinnorna för att läsa svenska (90 %). ”Jag vill ha kontakt med andra personer de är inte kurdiska” (2:2). ”... jag behöver kommunicera med alla som bor i Sverige” (2:3), ”... jag måste prata svenska med människor och blanda mig i samhället” (2:7). Svenskan kan även fungera som en sorts lingua franca mellan människor med olika modersmål i Sverige: ”För att kunna förstå andra människor, måste jag veta ett gemensamt språk...” (2:4),

Tabell 4.8

Klarar du dig utan svenska? (%)	ja	nej	kanske
Flyktingar	0	70	30
Övriga	30	40	30

Många av informanterna nämner att de pratar engelska och 60 % av gruppen övriga invandrare tycker att det går att klara sig utan svenska i Sverige, ”Absolut om du pratar engelska. Jag kom till Sverige om 2007 och bodde här 2 år utan svenska. (Jag studerade en Master program på engelska)” (2:12), men de inser samtidigt att man ska behärska landets

språk om de vill trivas och integreras i samhället. Typiska formuleringar är: ”Du kan prata engelska, men folken i Sverige acceptera dig mer när du kan prata sitt språk” (2:20) och ”Så länge klarar jag mig med engelska men jag behöver svenska språk för att få ett mer normalt liv (2:18).

Å andra sidan tycker ingen av flyktingarna att de kan klara sig utan svenska. De flesta svarar bara nekande på frågan, vissa skriver: ”från början kunde jag klara mig med engelska. Men jag fattar nu att jag behöver svenska för att gå vidare med mitt liv här i Sverige” (2:4).

Det kan ha samband med följande data:

Tabell 4.9

Pratar du svenska hemma? (%)	ja	nej	ibland
Flyktingar	30	70	0
Övriga	60	10	30

Medan bara en person av de övriga invandrarna som inte alls använder svenska hemma, hela 70 % av flyktingarna uppger att de inte pratar svenska hemma. Om man förutsätter att de flesta av de övriga lever tillsammans med svensktalande personer då kan man tänka sig att dessa kvinnor har lättare att klara sig i samhället. Flyktingarna kan känna sig mer beroende av att behärska språket, som de inser är den viktigaste inträdesporten till det svenska samhället.

På delad andraplats bland svarskategorierna (med 75 %) kommer resonemang som går ut på att språket är viktigt om *man bor i Sverige* och för att kunna ha ett *arbete*. ”Jag bor i Sverige, mina nya kompisar är svenska, min nya familj är svensk så måste jag prata svenska! Det är det enda sätt för att anpassa mig här” (2:18), ”Jag vill använda svenska till allt som är behövliga för mitt sociala livet, utbildning och arbete. Om jag inte kan prata svenska kan jag inte utveckla mig och förklara mina åsikter och mina viljor” (2:19), ”Jag behöver studera svenska för att jag ska bor och jobbar i Sverige” (2:3), ”Jag studera svenska för mina framtidsplaner. Jag planerar stanna i Sverige lång och arbeta i Sverige och eftersom i Sverige pratar man svenska, det är viktigt för mig att studera svenska” (2:8).

Nästan hälften av informanterna nämner vidare studier, det är oftast de kvinnorna som inte är helt färdiga med sin utbildning eller behöver komplettering för att utöva sina yrken: ”Jag vill studera mer och vill jobba som sjuksköterska i Sverige” (2:16), ”Jag vill fortsätta studera här i Sverige, utbilda mig och efter hitta ett jobb...” (2:19), ”Det är enkelt att hitta job och

fortsätter studera en utbildning om du kan förstår svenska språk. Jag vill använda svenska språk för att jag ska fortsätter studera på Lunds universitet också jag ska jobbar på svenska företagen” (2:3).

De högutbildade kvinnorna har inget uttalat behov att kunna klara sig i vardagliga situationer som i affärer eller i kontakt med läkare. Deras kunskaper i engelska kan vara fullt tillräckliga för att sköta alla dessa ärenden och genomgående sätter de mer övergripande mål för sina svenskstudier än de lågutbildade informanterna. En av informanterna beskriver även hur mycket ansträngning hon lägger ner i sina studier: ”... mitt första målet var att lära mig svenska. Varje dag repeterade jag till mig själv att jag vill, ska och kan lära mig svenska. Jag vill utveckla mig och vara som andra människor som kan vad som helst vill... Det kan jag inte utan språket” (2:19).

4.2.2. Män

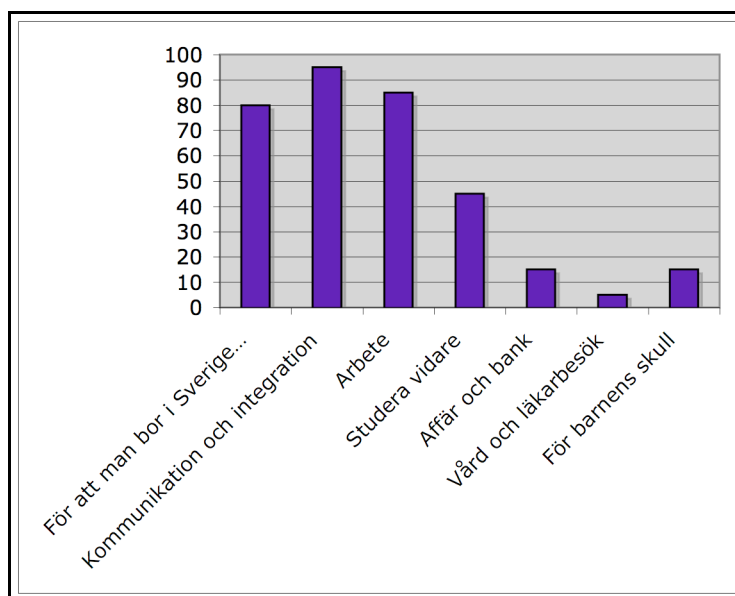
Svarsfördelningen mellan flyktingar och övriga invandrare framgår i tabellen (4.10) nedan:

Tabell 4.10: Svarkategorier hos högutbildade män (%)

	flyktingar	övriga
1. För att man bor i Sverige...	100	60
2. Kommunikation och integration	100	90
3. Arbete	90	80
4. Studera vidare	50	40
5. Affär och bank	30	0
6. Vård och läkarbesök	10	0
7. För barnens skull	10	20

Diagram 4.4 visar svarsfrekvensen hos samtliga män i Grupp 2.

Diagram 4.4: Svarskategorier hos män i Grupp 2 (% procent av informanterna)

Som framgår i diagram 4.4 är *integration och kommunikation* det främsta motivet även för män i Grupp 2 (95 %) för att lära sig svenska. ”Jag studerar svenska för att integrera mig med svenska samhället” (2:36), ”... den är mycket viktigt att man förstår samhället språk att kommunicerar bland folk (2:23), ” Det är viktig att studera svenska för att det ska bli lättare att kommunikation med kollegor och vänner. Det är också obligatorisk för att intigration” (2:32).

Arbete och ökade karriärmöjligheter nämns nästan av alla i gruppen (85 %). ”... det ska bli lättare att hitta ett jobb eftersom jag bor i Sverige” (2:25), ”... jobb är mycke viktig för att utan språk (svenska) vi kan inte få jobb” (2:26), ”Du behöver svenska att avancera i karriären” (2:35).

Tabell 4.11

Klarar du dig utan svenska? (%)	ja	nej	kanske
Flyktingar	30	50	20
Övriga	50	40	10

Hälften av informanterna, både flyktingar och övriga, tycker att det går att klara sig i Sverige även utan kunskaper i svenska: ”Ja, jag kan. Jag är aldrig i en situation var jag inte klarar mig” (2:34), ”Engelska är så utbredda att lära sig svenska kanske inte behövs” (2:34).

Det förklarar också att de inte upplever som svårt att kunna *handla*, sköta *bankärenden* eller kontakter med *vården*. Bara ett fåtal av flyktingarna och ingen av de övriga invandrarna tar upp frågan.

Samtidigt betonar en stor andel (80 %) självklarheten och plikten att lära sig språket i landet var de valt att leva i: ”Jag vill lära mig svenska *för att jag bor i Sverige* nu. Jag vet att alla svenska människor kan prata engelska ganska bra, men det är bättre för mitt liv att talar svenska också” (2:34), Eftersom ska jag bli svenska medborgare framtiden, jag tycker att det är jätte viktig att studera svenska” (2:36), ”Jag studerar svenska eftersom jag vill planera för framtiden här, och det är omöjligt utan kunskaper svenska språket” (2:38), ”Jag vill kan prata med svenskar och jag vill bor i sverige för alltid. Så jag har ingen val dessutom kämpa och lära mig det har språket” (2:20).

Tabell 4.12

Pratar du svenska hemma? (%)	ja	nej	ibland
Flyktingar	50	40	10
Övriga	50	40	10

I motsats till andra grupper finns det ingen skillnad i den här frågan mellan flyktingar och övriga invandrare. Hälften av flyktingarna säger att de använder svenska hemma, det är en stor skillnad mot flyktingarna i de andra grupperna. Jag har ingen förklaring varför, jag kan bara spekulera att de högutbildade mannens motivation är så stark att de anstränger sig att använda svenska även när de inte lever tillsammans med L1-talare .

Det är exakt lika stor andel (45 %) som hos de högutbildade kvinnorna tar upp *vidare studier* som en del av deras framtidsplaner och motivation: ”... utan språk jag kan inte försätta mitt utbildning här i Sverige” (2:19).

Bara några av männen tänker på att de skulle behöva språket *för barnens skull*. ”Jag vill använda svenskan att lära mina barn framtiden om de har läxan från skola” (2:36) och ”Jag vill när jag gifta sig lära mina barn också att hur de måste leva har” (2:26). Det sista citatet handlar mer om språket som medel för integration än om rena språkkunskaper.

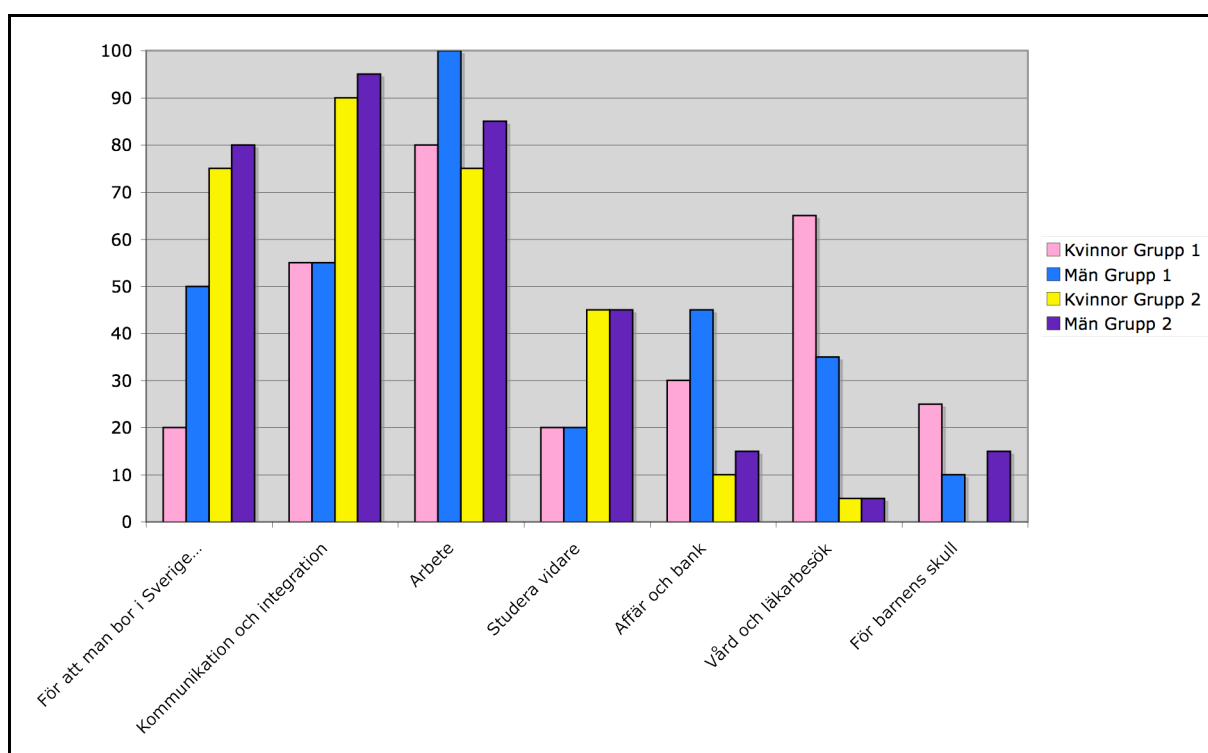
Den enda betydande skillnaden mellan flyktingars och övriga invandrares svar i Grupp 2 berör argument av typen *För att man bor i Sverige...* 100 % av flyktingarna har den formuleringen i sina svar mot 60 % av de övriga.

Om man jämför de högutbildade mannens svarsfrekvens med kvinnornas i samma grupp (se även diagram 4:5 i nästa avsnitt) ser man att det finns bara ytterst lite skillnad. Männerna har i vissa frågor några procent högre svarsfrekvens. Det går alltså inte att uppvisa betydande skillnad mellan könen i Grupp 2.

4.3. Övergripande analys

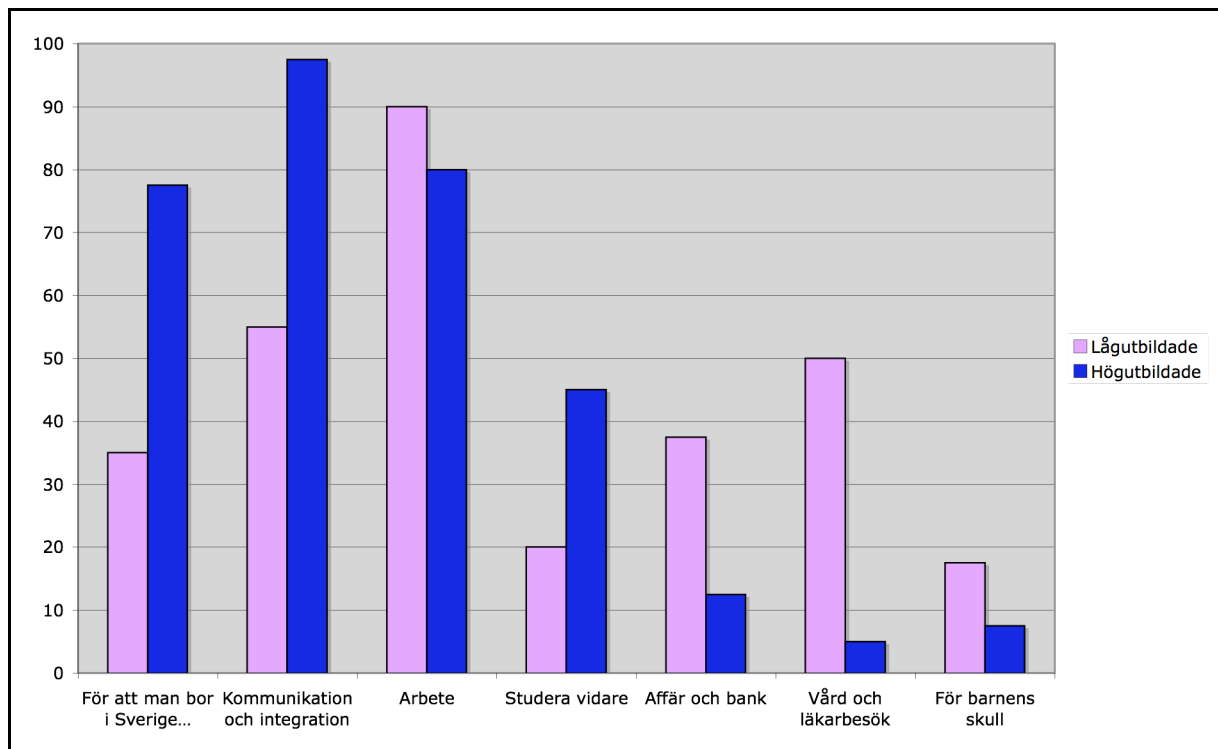
Jag ska nu redovisa några likheter och skillnader mellan de olika grupperna. Diagram 4.5 ger en helhetsbild av informanternas svarsfrekvens i de olika svarskategorierna uppdelad enligt kön och utbildningsbakgrund:

Diagram 4.5: Sammanställning av samtliga informantgrupper enligt kön och utbildningsbakgrund (% av informanterna)

Det är också relevant att göra en uppdelning baserad på enbart utbildningsbakgrund (diagram 4.6), på det sättet framgår skillnaderna mellan de olika grupperna ännu tydligare:

Diagram 4.6: Sammanställning av svars kategorier enligt utbildningsbakgrund (% av informanterna)

Det finns en svarskategori som är genomgående vanligt bland alla informanter och det är *arbete*. Sfi-eleverna har alltså både motiv och förväntning att komma in på den svenska arbetsmarknaden. I de andra kategorierna är spridningen mycket större. De lågutbildade kvinnorna har den lägsta svarsfrekvensen i den första kategorin som handlar om informanternas motiv att läsa svenska *för att man bor i Sverige* (diagram 4.5). Nästan ingen av dem nämner behovet att ta del av den svenska kulturen i motsats till de andra grupperna. Männerna i samma grupp har resonemang som handlar mest om krav från samhället. De högutbildade formulerar sig annorlunda, de vill även delta aktivt i samhället och ta del av kulturen: ”Jag känner mig jättebra när man förstar mig på svenska. Med svenska kan jag läsa mer böcker, tidningar & om kultur som finna här” (2:10), ”Jag skulle också vilja veta mer om kulturen” (2:35).

I kategorin *Kommunikation och integration* ser vi betydande skillnad mellan Grupp 1 och 2. Grupp 2 har den högsta svarsfrekvensen i denna kategori. Grupp 1 lägger vikt på kommunikationen mellan människor i deras närmaste omgivning som klasskamrater, kompisar, grannar, läkare, etc. , medan Grupp 2 använder mer abstrakta formuleringar och uttrycker viljan att bli socialt accepterade. Ordet *integration* förekommer ofta i texterna: ”Jag tror inte man kan klara sig i Sverige utan svenska, man kan inte trivs och integrera sig med svensk samhället” (2:37).

Grupp 1 har genomgående mycket högre svarsfrekvens i kategorin *Vård och läkarbesök*. Orsakerna har jag redan tagit upp vid analysen av Grupp 1. Det är också möjligt att det finns mer hälsoproblem hos de lågutbildade, jag har tyvärr inte statistik om detta. Man finner också mycket fler referenser i Grupp 1:s material i kategorin *Affär och bank*. De lägre utbildade informanterna anger många liknande mål med språkinläring i sina svar: ”Jag vill prata med M.K.B för att problem i huset” (1:14), ”Jag vill använda svenskan till köpa mat och kläde” (1:16), ”...för att kunna ta körkort” (1:9). Kontakt med myndigheter, affär, vård nämns sällan i Grupp 2:s svar. Kanske kunskaper i engelska gör det lättare att klara dessa typer av kontakter men även om flera tycker att man kan klara sig med engelskan, är den allmänna uppfattningen att man ska kunna svenska om man planerar att leva här i Sverige. Svenskan upplevs som en norm i samhället. ”Du kan prata engelska men folken i Sverige acceptera dig mer när du kan prata sitt språk” (2:20).

I kategorin *För barnens skull* kan jag inte dra några allmängiltiga slutsatser, främst för att jag inte har några uppgifter om vilka som har barn. Det är kanske inte något man tänker på om man inte har barn. Några informanter tar upp ämnet i alla grupper, utom de högutbildade kvinnorna som inte nämner det alls.

Flera av de högutbildade nämner att de har en positiv attityd till språkstudier i allmänhet: ”Jag gillar att lära mig nya språken” (2:1), ”Det är spännande studera andra språk” (2:7), ”Jag också njuta studera och prata svenska” (2:8), ”Jag talar bara engelska, så det är jätte roligt att lära mig annan språk” (2:34) .

På frågan *Är du nöjd med sfi – utbildningen?* svarade mer än 96 % av alla informanterna jakande och bara en hade skrivit ett tillägg: ”Faktiskt bero på vilken lärare fick man” (2:39). Det tyder på att majoriteten av sfi-eleverna har en positiv attityd gentemot kursen och lärarna.

(Se Gardners modell på s.10).

På frågan *Pratar du svenska hemma?* Svarade 47,5 % av de högutbildade *ja* mot bara 17,5 % av de lägre utbildade. I den här frågan finns den största skillnaden mellan flyktingars och övriga invandrades svar; de övriga pratar mycket mer svenska hemma än flyktingarna med undantag av männen i Grupp 2 där det inte var någon skillnad.

Om man tittar på hur stor andel som svarade *ja* på frågan *Klarar du dig i Sverige utan svenska?* får vi följande data: 20 % av Grupp 1 och 27, 5 % av Grupp 2 svarade *ja*, men skillnaderna visade sig större när man jämförde kvinnors svar med männens. Inga av kvinnorna i Grupp 1 och bara 15 % i Grupp 2 tycker att de kan klara sig; 15 % av männen i Grupp 1 och hela 40 % av de högutbildade männen svarade *jakande*. Flyktingar tyckte i mindre grad att de kunde klara sig än övriga invandrare.

De högutbildade informanterna ser språket som en inträdesport till samhället: ”Det är svårt men språk öppnar dörrarna” (2:18), ”Språket är vägen till allt” (2:24).

5. Avslutning

5.1. Slutsatser

Jag har i min undersökning tittat på L2-inlärares attityder och mål. Enligt resultaten är det skillnaden i utbildningsbakgrund som är avgörande. Sambandet mellan resultat i sfi och tidigare utbildning är starkt. Statistiken visar att av dem som hade med minst 13-årig tidigare utbildning fick 44 % godkänt på kurs D i sfi inom två och ett halvt år medan bland eleverna som hade 9 eller mindre antal års utbildning fick bara 20 % godkänt.

Jag har inte hittat några betydande skillnader mellan flyktingar och övriga invandrare vad som gäller motivation, men det framkom att flyktingar har mer begränsade informella inlärningsmöjligheter utanför skolan och det kan ha påverkan på deras studieresultat. Hos de lägre utbildade fanns det skillnad i vissa frågor mellan könen, rent allmänt kan man konstatera att de lägre utbildade kvinnornas svar var de mest avvikande i några kategorier. Det kan kanske förklaras med att de har kortast utbildning och flyktingarna bildar den mest homogena

gruppen i frågan om etnisk tillhörighet. Så den s.k. sociala - eller etnisk/kulturella distansen kan ha betydelse i frågan om attityder. Hos de högutbildade fann jag ingen betydande skillnad mellan könen.

Det var svårt att avgöra hur mycket jag skulle väga informanternas språkliga förmåga vid tolkningen av enkäterna. Om man utgår ifrån att informanterna i Grupp 1 har sämre språkkunskaper kan det påverka deras svar och förmåga att uttrycka sina motiv.

Alla grupper har motiv att lära sig svenska, dock har olika grupper olika motiv och bredd på vilka motiv de anger. De individuella skillnaderna är också stora; vissa resonerar utifrån plikt och krav medan andra resonerar utifrån sina möjligheter.

Hos de högutbildade fanns det i högre utsträckning svar som är typiska på integrativ motivation. De vill integreras och är intresserade av målspråkskulturen och samhället och strävar efter att bli socialt accepterade av målspråksgruppen. Många av dem har en positiv attityd gentemot inläringssituationen och språkinläring i allmänhet.

De lågutbildade nämner främst mål som arbete eller andra praktiska funktioner som är kännetecken för den instrumentella orienteringen. Det betyder inte att deras motivation är svagare och vi har sett att de har positiva attityder i frågan om inläringssituationen (i alla fall de som deltar i undervisningen). Det är svårare att avgöra vilka attityder de har om målspråket och dess talare. Jag har undersökt invandrare som fortfarande går på sfi men som det framgår i statistiken är det många som inte genomför sina studier. En möjlig förklaring är att kraven att gå på sfi som samhället ställer på invandrare samt kursmålen kan upplevas som orimligt höga för de lågutbildade invandrare vilket gör att de i slutändan tappar sin motivation.

Studieresultat kan även variera mellan elever med olika modersmål, inte minst för att utbildningsbakgrunden är också varierande mellan elever med olika modersmål. Statistiken visar också att drygt hälften av kursdeltagarna i sfi fick godkänt på den högsta nivån, dvs. studieväg 3, kurs D. Motsvarande resultat på studieväg 2 är 34 % och på studieväg 1 är ungefär 25 %. Andelen av avbrott är också relaterad till utbildningsnivå; det är fler som hoppar av från de avslutande kurserna på studieväg 1 än från de andra studievägarna.

Jag kan bara konstatera att det finns skillnad mellan grupper med olika utbildningsbakgrund både vad som gäller studieresultat och typen av motivation. Attityderna är mycket svåra att uttröna och bör studeras i förhållande till relationer mellan grupper i samhället.

5.2. Avslutande diskussion

Sverige genomgår en förändring till ett multikulturellt samhälle som resultat av de senaste årens massiva invandring. Det finns en oro för bristande svenska och vi ser att politikerna, massmedia, etc. kräver åtgärder. Myndigheterna kommer ständigt med nya reformer för sfi, det planeras nya regler igen under 2011. Läget på arbetsmarknaden understryker att en bra svenska är förutsättningen för att komma in i arbetsmarknaden och inom många yrken möts vi av ökande kunskapskrav.

Enspråkigheten har en lång tradition i Sverige och har rötter i den västerländska nationalismen. Bara nyligen fick minoritetsspråken officiellt status i Sverige. Många invandrare kommer från länder med flerspråkiga miljöer, där diglossi eller polyglossi dvs. olika språk för olika funktioner är vanligt. Målet för dem kan vara att lära sig svenska för bestämda funktioner. Det leder ju tillbaka till frågan om olika uppfattningar vad bra svenska är och vilken norm ska man anpassa sig till. För de lågutbildade kan kraven på t.ex. skriftlig kompetens vara för stora. Man ska inte heller glömma att för många är själva inlärningssystemet i Sverige främmande. Svenskarna kan missuppfatta olika beteendemönster och tolka dem som otillräckliga kunskaper.

Om man utgår ifrån teorin att individens tänkande bygger på en social konstruktion, då förstår man att människor från andra samhällen och normer möter här ett nytt främmande samhälle som utmanar deras sätt att tänka. Kulturell/etnisk distans och personliga egenskaper påverkar graden av anpassning. (Se t.ex. Schumanns modell s. 5-6). Det är den sociala och kulturella kompetensen som kan vara avgörande och dölja eller framhäva språkliga avvikelser.

Antropologen John U. Ogbu (1992) har studerat de historiska sammanhangens betydelse för hur minoriteternas barn lyckas i skolan. Det visat sig att den politiska maktrelationen mellan majoriteten och minoriteterna spelar en viktig roll för motivationen att lära sig. Så länge minoriteterna inte känner sig accepterade i samhället – misslyckas de med inläringen. Om man betraktar frågan ur en historisk/politisk perspektiv ser man ett tydligt samband mellan

människors attityder och beteenden och de politiska och historiska relationerna mellan deras ursprungsland och målspråkslandet. Motivationen att lära sig majoritetens språk påverkas både av de aktuella ekonomiska och politiska förutsättningarna i värdlandet och av relationerna mellan värdlandet och hemlandet i fråga.

Vi såg i de högutbildade informanternas svar att inläringen av språket upphöjs till nyckeln till samhällsdeltagande. Det visar att de förstår vad samhället förväntar sig av dem. Genom att fokusera på denna aspekt döljs andra viktiga aspekter (sociala, politiska, etniska, ekonomiska och historiska) som samspekar i integrationsprocessen.

Som en reaktion på förändringarna i samhället, vill man återställa ordningen genom att skapa s.k. *Sociala representationer* (Chaib & Orfali 1995). Det är en kollektiv tolkning av den nya verkligheten som använder sig av många olika komponenter som ideologi, vetenskaplig analys, normer, attityder och värderingar. Funktionen är att integrera nya främmande element i gamla mönster, så att man bevarar bandet till det förflutna och skapar en logisk struktur. Sociala representationer kan inte bevisas eller motbevisas. Kanske kraven på en bra svenska är en av dessa sociala representationer och är en sorts försvarsmekanism mot det som kan hota en språkgrupps identitet (Sjögren 1996).

Det är ju självklart att högutbildade invandrare måste uppnå en hög språklig nivå, men för andra grupper kan frågan diskuteras. Språket bör inte ses som ett mål eller en undervisningsfråga.

5.3. Förslag på vidare forskning

Under mitt arbete har det varit svårt att hitta forskning kring språkinläring och motivation ur ett invandraperspektiv, speciellt sådant som är relaterat till svenska förhållanden. Trots att sfi representerar en mycket omfattande del av språkundervisningen finns det bara väldigt få studier om ämnet. Fokus ligger mer på den tekniska och pedagogiska delen av språktillägnande och undervisning, så jag efterlyser därför fler forskningsansatser av språksociologisk natur. Jag vill föreslå fördjupade undersökningar av samma slag som den jag just genomfört och med tillgång till mer omfattande material.

Litteratur

Abrahamsson, N. (2009), *Andraspråksinlärning*, Studentlitteratur AB, Lund

Burstall, C. (1975), Factors affecting foreign-language learning: a consideration of some relevant research findings. *Language Teaching and Linguistics Abstracts*, 8, 105-125.

Chaib, M. & Orfali, B. (red) 1995, *Sociala representationer. Om vardagsvetandets sociala fundament*. Göteborg: Daidalos

Ellis, R. (1994), *The Study of Second Language Acquisition*. Oxford: Oxford University Press.

Carlson, M. (2003), *Svenska för invandrare – brygga eller gräns*, Lund: Studentlitteratur

Gardner, R. & Lambert, W. (1972), *Attitudes and Motivation in Second Language Learning*. Rowley, MA: Newbury House.

Gardner, R., R. N. Lalonde, R. Pierson (1983), The socio-educational model of second language acquisition: an investigation using LISREL causal modeling. *Journal of Language and Social Psychology* 2: 1-16.

Gardner, R. (1985), *Social Psychology and Second Language Learning. The Role of attitudes and Motivation*. London: Edward Arnold

Gustafsson, A., Hennel, L. & Gårdsäter, E. (2008), Oro inför de nya språkkraven, i: *Svenska Dagbladet* 2008-02-19.

Håkansson, G. (2007), Sfi, ständigt denna sfi! Ett evigt misslyckande! – myt eller sanning?, publicerad i tidskriften *Kommunikation mellan vuxenutbildare* (2007:4)

Lundh, C. & Ohlsson, R. (1999), *Från arbetskraftsimport till flyktinginvandring*, Stockholm: SNS Förlag

Ogbu, John U. (1992), "Understanding Cultural Diversity and Learning". *Educational Researcher*, nov 1992, s.5-14.

Runfors, A. & Sjögren, A. (1996) Introduktion, I: *En "bra" svenska? – Om språk, kultur och makt*, A. Sjögren, A. Runfors och I. Ramberg (red.), Tumba: Mångkulturellt Centrum

Schumann, J. (1978), The acculturation model for second language acquisition. I: R. Gingras, R. (red.), *Second Language Acquisition and Foreign Language Teaching*. Arlington, VA: Center for Applied Linguistics. 27-50.

Sjögren, A. (1996), Språket, nykomlingens nyckel till samhället men också en svensk försvarsmekanism, I: *En "bra" svenska? – Om språk, kultur och makt*, A. Sjögren, A. Runfors och I. Ramberg (red.), Tumba: Mångkulturellt Centrum

Sjögren, A. (2000), Språk, självrespekt och erkännande, I: *Invandrare och minoriteter* (2000:4)

Spolsky, B. (1989), *Conditions for second Language Learning*. Oxford: Oxford University Press.

Svensson, J. (1990), Språkriktighetsföreställningar som uttryck för makt och vanmakt, I: *Språkets makt*, Bergh, B. & Teleman, U. (red.) Lund: Studentlitteratur

www.scb.se Statistiska centralbyråns databas om deltagare i svenskundervisning för invandrare (sfi).

www.skolverket.se Sveriges officiella statistik om elever och studieresultat i sfi på riksnivå samt läns- och kommunnivå.

BILAGA

ENKÄT SFI

Studieväg: _____

Kurs: _____

Antal utbildningsår i hemlandet: _____

Nationalitet: _____

Ålder: _____

Man Kvinna

Flykting: Ja Nej

Varför studerar du svenska?

Klarar du dig i Sverige utan svenska?
